

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยรูปแบบการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลหาดอาษา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นตอน ดังนี้

1. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา
ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา
2. องค์การบริหารส่วนตำบล
 - 2.1 ความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - 2.2 บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล
 - 2.3 องค์การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
 - 2.4 การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี
 - 2.5 การปฏิบัติตามแผนและการติดตามประเมินผล
- 3 แนวความคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 3.2 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 4 การวางแผน
 - 4.1 ความสำคัญของการวางแผน
 - 4.2 องค์ประกอบของการวางแผน
5. การจัดกลุ่มสนทนา(Focus Group Discussion)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
7. กรอบความคิดในการวิจัย

บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา

1. สภาพทั่วไป

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเขาแก้ว อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ตำบลหนองหม้อ อำเภอตากสิน จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลสรรพยา

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลตลุก อำเภอสรรพยา ตำบลเสือโฮก อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลโพธิ์นางคำออก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

1.2 เนื้อที่

พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา มีจำนวนทั้งสิ้น 41.60 ตารางกิโลเมตร หรือจำนวน 25,997 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรทั้งหมด 23,372 ไร่

1.3 ภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม

1.3.1 จำนวนหมู่บ้าน 9 หมู่บ้านในเขต อบต. เต็มทั้งหมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 1 - 9

1.3.2 ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 7,020 คน แยกเป็นชาย 3,383 คน หญิง 3,637 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 169 คน/ตารางกิโลเมตร

1.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

1.4.1 อาชีพ เกษตรกรรม ร้อยละ 80 โดยเฉพาะทำนาข้าวมากที่สุด มีการทำสวนผัก และผลไม้ซึ่งมีจำนวนน้อย อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม รับจ้างทำงานเกี่ยวกับงานเกษตรกรรม เช่น รับจ้างพ่นสารเคมี กำจัดศัตรูพืช รับจ้างหว่านข้าว หว่านปุ๋ย รับจ้างขนถ่ายผลผลิตฯ ค้าขาย รับราชการ เลี้ยงสัตว์ อื่น ๆ

1.4.2 หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

โรงงานอุตสาหกรรม 4 แห่ง

บิมน้ำมันชนิดมีหัวจ่าย 7 แห่ง แบบมือหมุน 9 แห่ง

โรงสี 3 แห่ง

ตลาดนัด

ร้านค้า 56 แห่ง

1.5 สภาพสังคม

1.5.1 การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง

โรงเรียนประถมที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง

ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 2 แห่ง

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา

วิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา

"ท้องถิ่นต้องก้าวหน้า หาดอาษาต้องรุ่งเรือง"

เพื่อนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหาดอาษา มียุทธศาสตร์หลักและแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลแบ่งเป็น 8 ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

มุ่งให้ตำบลหาดอาษา มีเส้นทางคมนาคมที่ดีเกิดความสะดวก ปลอดภัย ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ มีไฟฟ้าสาธารณะในแหล่งชุมชนส่องสว่างยามค่ำคืน ประชาชนทุกครัวเรือนมีน้ำสะอาดไว้บริโภคอุปโภคทุกฤดูกาล

แนวทางการพัฒนา

1. ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาถนน สะพานทางเท้า ท่อระบายน้ำและทำเหมือง
2. สร้างและบูรณะสาธารณูปโภค และระบบประปา
3. สร้างและบูรณะสาธารณูปการ และไฟฟ้า
4. พัฒนาระบบจราจร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างความรู้และพัฒนาอาชีพ

มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีงานทำ มีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพที่เข้มแข็งยั่งยืน ส่งเสริมกลุ่มให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพโดยผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการประกอบอาชีพในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการของรัฐบาล เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการเศรษฐกิจชุมชนเป็นต้น และเปลี่ยนพฤติกรรมเกษตรให้เป็นระบบ ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมผสมผสาน หรือเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่องพัฒนาให้เป็นเกษตรปลอดภัย

แนวทางการพัฒนา

1. จัดการศึกษา อบรม ศึกษาน ให้มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพ
2. ส่งเสริม และสนับสนุนให้ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นต้นทุนในการประกอบอาชีพ
3. ส่งเสริมการทำเกษตรปลอดสารพิษ
4. ส่งเสริมการทำเกษตรแบบลดต้นทุน
5. ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเกษตรกรรม

มุ่งพัฒนาระบบชลประทานและแหล่งน้ำในพื้นที่การเกษตร ให้มีประสิทธิภาพ และปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในพื้นที่เกษตรให้สัญจรได้สะดวกสบายในทุกฤดูกาล

แนวทางการพัฒนา

1. ปรับปรุงถนนในพื้นที่เกษตร
2. จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเพิ่มเติม
3. ปรับปรุงคูคลองส่งน้ำ และระบายน้ำ ให้ส่งน้ำและระบายน้ำได้สะดวกรวดเร็ว

ทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรต่อเนื่อง

มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้จำหน่ายผลิตผล การเกษตรได้สูงขึ้น มีรายได้สูงขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการแปรรูปผลผลิตการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น
2. ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมคุณภาพชีวิต

มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีวิถีความเป็นอยู่ที่ดีในทุกด้านและได้รับบริการสาธารณะที่ดี ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านนันทนาการ และมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แนวทางการพัฒนา

ด้านการศึกษา

1. เตรียมความพร้อมในการรับถ่ายโอนการจัดการศึกษา และจัดการศึกษาเด็กก่อน

วัยเรียน

2. สนับสนุนให้เยาวชนและประชาชนได้รับการศึกษาอย่างน้อยตามเกณฑ์ภาค

บังคับ

3. สนับสนุนการศึกษาทุกระดับ

ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

1. ส่งเสริมการสร้างสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค
2. ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างยั่งยืน
3. จัดให้มีสถานพักผ่อนหย่อนใจ สนับสนุนกิจกรรมนันทนาการ

ด้านการส่งเสริมกีฬา

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน เยาวชนเล่นกีฬา และออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง
2. สนับสนุนอุปกรณ์กีฬา และจัดหาสถานที่ออกกำลังกาย
3. สนับสนุนให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการแข่งขันกีฬาในทุกระดับ

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1. จัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย
2. ส่งเสริมสนับสนุนการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุจราจร
3. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม อพปร.

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

มุ่งส่งเสริมการทำนุบำรุงศาสนา เสริมสร้างค่านิยมไทย สร้างจิตสำนึกในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านพร้อมทั้งส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมและสนับสนุนศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
2. ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการผลิตและแปรรูป

ผลิตภัณฑ์

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ

มุ่งพัฒนาให้เกิดความยุติธรรมและเท่าเทียมทางการเมือง พัฒนาระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของประชาชน พัฒนาระบบการบริการให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ประชาชนพึงพอใจ ส่งเสริมการพัฒนาเพิ่มศักยภาพการบริหารแก่ผู้บริหาร สมาชิกฯ พนักงานส่วนตำบล

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามอำนาจหน้าที่
2. ปรับปรุงและพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง ในการบริหารจัดการของหน่วยงานให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานราชการ
3. ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
4. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในองค์กร
5. จัดระบบบริการดูแลให้ประชาชนได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการติดต่อ

ประสานงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มุ่งส่งเสริมให้เป็นชุมชนน่าอยู่มีความร่มรื่น ไม่มีมลพิษ บ้านเมืองมีความเป็นระเบียบ สะอาด มีภูมิทัศน์ที่สวยงามประชาชนมีส่วนร่วม ในการพัฒนาและรักษาสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

1. สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วม รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย
2. สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ประกวดหมู่บ้านเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม
4. กำจัดขยะและบำบัดน้ำเสีย

องค์การบริหารส่วนตำบล

1. ความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบล

สมชาย บำรุงทรัพย์ และณัฐวิภา โอบิตตันติบุญ (2547 : 21 – 24) ได้สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ไว้ดังนี้

1.1 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2537 ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326

1.2 ตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 หมายถึง ตำบลตามกฎหมายว่าด้วย ลักษณะการปกครองท้องถิ่น ที่อยู่นอกเขตหน่วยบริการราชการส่วนท้องถิ่น

1.3 การยกฐานะสภาตำบลขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ว่า สภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี มีรายได้

เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท

1.4 การยุบองค์การบริหารส่วนตำบลจะกระทำได้อีกต่อเมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลมีประชากรไม่ถึง 2,000 คน โดยกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ประกาศยุบให้รวมพื้นที่เข้ากับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น หรือหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ที่มีเขตติดต่อกันภายในอำเภอเดียวกัน ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในตำบลนั้น ดำเนินการได้ภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่มิเหตุดังกล่าว

1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

กรมการปกครอง (2546 : 14) องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งได้บัญญัติให้สภาตำบลมีรายได้เฉลี่ย 3 ปี ย้อนหลังเกิน 150,000 บาท ให้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วย สมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของราษฎรในเขตหมู่บ้านละ 2 คน

พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 มาตรา 45 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นโดยราษฎร ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้าน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 ให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “คณะผู้บริหารในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537”

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 (2546 : 9) “มาตรา 58 ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น” นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีไม่ใช่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมายได้ไม่เกิน 2 คน และอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ซึ่งมีได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้

สรุปได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดตั้งครั้งแรกตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 สภาตำบลมีรายได้ย้อนหลังเกิน 150,000 บาท ให้ยก

ฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วย กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นโดยตำแหน่งหมู่บ้านละ 1 คน และให้มีสมาชิกจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้านๆ ละ 2 คน สภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน และเลขาธิการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ทำหน้าที่บริหารงานฝ่ายนิติบัญญัติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนของกรรมการฝ่ายบริหาร กำหนดไว้ให้มีด้วยกันจำนวน 4 คน และเลขาธิการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ทำหน้าที่บริหารงานฝ่ายนิติบัญญัติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนของกรรมการฝ่ายบริหาร กำหนดไว้ให้มีด้วยกันจำนวน 4 คน โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลือกสมาชิกเป็นประธานกรรมการบริหาร 1 คน รองประธานบริหาร 1 คน กรรมการบริหาร 1 คน ส่วนเลขานุการกรรมการฝ่ายบริหารให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นโดยตำแหน่ง เมื่อหมดวาระของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลชุดแรก และให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยกำหนดไม่ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกโดยตำแหน่งยังคงไว้เพียงให้มีสมาชิกจากการเลือกตั้งของราษฎรในแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน เท่านั้น ต่อมามีการแก้ไขพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้เปลี่ยนคำว่า "ประธานกรรมการบริหาร เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล" ทั้งนี้ปัจจุบันมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่ง ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งรองนายกฯ ได้ไม่เกิน 2 คน และเลขานุการ 1 คน ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน

2. บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 (2546 :5) มาตรา 46 สภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 พิจารณาให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

2.3 ควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ

กรมการปกครอง (2546 : 18 – 19) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริหารสาธารณะ มาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่จัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ ควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามที่จอดรถ สาธารณูปโภค และก่อสร้างอื่นๆ
3. ส่งเสริมการประกอบอาชีพ การพาณิชย์ การลงทุน และการท่องเที่ยว
4. การจัดการศึกษา ส่งเสริมการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. การสาธารณสุข การอนามัย การรักษาพยาบาล
6. การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
7. การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
8. การผังเมือง การควบคุมอาหาร การดูแลที่สาธารณะ การขนส่งและวิศวกรรม
9. การรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย การควบคุมการเลี้ยงสัตว์ การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
10. กิจกรรมอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกาศกำหนด

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 66 , 67 และ 68 ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
2. จัดให้มีการบำรุงรักษาทางน้ำทางบก รักษาความสะอาด ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
3. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ส่งเสริมการกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะ
4. ส่งเสริมให้มีสาธารณูปโภค
5. ส่งเสริมการเกษตรให้มีการส่งเสริมเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
6. ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนและการประกอบอาชีพของราษฎร
7. การคุ้มครองดูแลทรัพย์สิน หามลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วน

ตำบล

8. จัดให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม กิจกรรมเกี่ยวกับพาณิชย์ การท่องเที่ยวและผังเมือง

9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้เหมาะสมตามความจำเป็นและสมควร

บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ บทบาทหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาร่างข้อบัญญัติ และควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อีกส่วนหนึ่งเป็นบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารงานพัฒนาตำบลให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ตามมาตรา 66 , 67 , 68 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2542 มาตรา 16

3. องค์การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541 ได้แก่

คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	ประธาน
2. กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล	กรรมการ
3. สมาชิก อบต. ที่สภา อบต. คัดเลือกไม่เกิน 3 คน	กรรมการ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำองค์กรเอกชน หรือองค์กรประชาชน	
ที่คณะกรรมการบริหาร อบต. คัดเลือกไม่เกิน 5 คน	กรรมการ
5. กำนันในพื้นที่	กรรมการ
6. ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบล	กรรมการ
7. ปลัด อบต.	กรรมการ / เลขานุการ
8. หัวหน้าสำนักงานปลัด อบต. หรือผู้ทีนายก อบต.	

มอบหมาย

กรรมการ / ผช.เลขานุการ

มีหน้าที่ กำหนดแนวทางการพัฒนา อบต. ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาตำบล และการผังเมือง

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา อบต. ประกอบด้วย

- 1) ปลัด อบต. ประธาน
- 2) รองปลัด อบต. หัวหน้าสำนักงานปลัด อบต. และ
หัวหน้าส่วนการบริหารของ อบต. ทุกส่วน กรรมการ
- 3) ผู้มีความรู้ด้านการวางแผนพัฒนาที่คณะกรรมการพัฒนา
คัดเลือกไม่เกิน 3 คน กรรมการ
- 4) พนักงานส่วนตำบลที่ได้รับมอบหมาย กรรมการ / เลขานุการ
มีหน้าที่กำหนดนโยบาย / โครงการให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาของ อบต.

รวมทั้งวิเคราะห์โครงการ และประกอบร่างแผน

ประชาคม ระดับตำบล

ประชาคม เป็นกระบวนการภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอปัญหาความต้องการ และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา และการพัฒนาซึ่งมีทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล ซึ่งกรรมการปกครองได้กำหนดองค์ประกอบและบทบาทของประชาคม ได้ดังนี้

ประชาคมหมู่บ้าน

1) องค์ประกอบของประชาคมหมู่บ้าน มีดังนี้

1.1) ตัวแทนฝ่ายบริหาร ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ในหมู่บ้านทุกคน
กรรมการหมู่บ้านไม่เกิน 3 คน

1.2) ตัวแทนฝ่ายกลุ่มประชาชน ควรมีตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้แทนกลุ่มอาชีพทุกกลุ่ม ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร / เกษตรก้าวหน้า ปราชญ์หมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน พระที่ชาวบ้านศรัทธา ครูโรงเรียนในหมู่บ้าน 1 คน อสม. อาสาพัฒนาชุมชน อาสาสมัคร
ประชาสงเคราะห์ สมาชิก อปปร. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ที่มีที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน) ผู้แทนธุรกิจเอกชนที่อยู่ในหมู่บ้าน องค์การพัฒนาเอกชน ฯลฯ

2) สมาชิกประชาคมหมู่บ้าน จำนวน 5 – 10 % ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน

3) ประธานและเลขานุการ เลือกจากผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาชน

4) บทบาทประชาคมหมู่บ้าน

4.1) กำหนดปัญหาแนวทางแก้ไขและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน
เพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนา อบต. และแผนพัฒนาอำเภอ

4.2) เป็นองค์กรตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการและรายงาน อบต. /

อำเภอ

4.3) ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและรายงานให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่

4.4) นำปัญหาในหมู่บ้านไปหารือในที่ประชุมประชาคม

4.5) เป็นเวทีให้ความเห็นกับหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับปัญหาสำคัญ

4.6) ให้ประชาคมหมู่บ้านมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ

ประชาคมตำบล

1) องค์ประกอบประชาคมตำบล

1.1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2) ตัวแทนของประชาคมหมู่บ้าน ละ 10% แต่ไม่น้อยกว่า 7 คน ได้แก่

ผู้ใหญ่บ้าน (จำนวน 1 คน) สมาชิก อบต. (ประชาคมหมู่บ้านละ 2 คน) ผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาชนที่ประชาคมหมู่บ้านคัดเลือก (อย่างน้อยประชาคมหมู่บ้านละ 4 คน)

2) ประธานและเลขานุการ เลือกจากผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาชน

3) บทบาทประชาคมตำบล

3.1) วิเคราะห์ปัญหาในภาพรวมของตำบลและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนา อบต. และแผนพัฒนาอำเภอ

3.2) เป็นองค์กรตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบล และรายงานให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่

3.3) นำปัญหาในตำบลไปหารือในที่ประชุม

3.4) เป็นเวทีให้ความคิดเห็นกับหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับปัญหาสำคัญ

3.5) ให้ประชาคมตำบลมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ

4. การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี

วัตถุประสงค์ของการจัดทำ

1) เพื่อแปลงแผนพัฒนา อบต. 5 ปี ไปสู่การปฏิบัติ

2) เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดทำข้อบังคับงบประมาณประจำปี

3) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประสานการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นๆ

ขั้นตอนการจัดทำ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ปัญหา / ทบทวนการดำเนินงาน โดย

1) พิจารณาปัญหาของ อบต. ในทุกด้าน

2) ทบทวนดูว่าปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไขอย่างไรบ้าง

3) จัดลำดับความสำคัญของปัญหาใหม่เป็นประจำทุกปี

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดนโยบายประจำปี โดย

1) คณะกรรมการบริหารพิจารณาปัญหาที่มีการจัดลำดับความสำคัญใหม่ เพื่อตัดสินใจว่าในแต่ละปีจะให้ความสำคัญกับปัญหาใดมากที่สุด และลำดับรอง ตามสถานการณ์ของแต่ละปี

2) กำหนดนโยบายประจำปี โดยมีสาระสำคัญ จะมุ่งเน้นแก้ไขปัญหอะไรด้วยวิธีการใด วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดโครงการ / กิจกรรม โดย

1) ข้อพิจารณาในการกำหนดโครงการ

1.1) พิจารณานโยบายประจำปีของฝ่ายบริหาร

1.2) พิจารณานโยบายสำคัญของรัฐบาล

2) วิธีการคิดกำหนดโครงการ มี 2 วิธี

2.1) คัดเลือกโครงการ / กิจกรรมที่บรรจุในแผนพัฒนา อบต. 5 ปี

2.2) พิจารณาจัดทำโครงการใหม่เพิ่มเติม

2.3) ตอบสนองปัญหาสำคัญเร่งด่วนของประชาชน

2.4) นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล

2.5) หน่วยงานต่างๆ เสนอขอสนับสนุน และ อบต. พิจารณาแล้วเห็นว่า

สอดคล้องกับนโยบายประจำปี

3) จัดลำดับความสำคัญของโครงการ

3.1) เพื่อกำหนดโครงการ / กิจกรรมที่ดำเนินการในแต่ละปีได้แล้ว ให้นำโครงการทั้งหมดมาจัดกลุ่มโครงการตามแผนงาน แยกเป็น 6 แผนงาน และจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในแต่ละแผนงาน

3.2) วิธีการจัดลำดับให้พิจารณาความจำเป็นเร่งด่วน โดย

3.2.1 ใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่

3.2.1.1 ความร้ายแรงและเร่งด่วนของปัญหาที่เกิดขึ้น

3.2.1.2 จำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา

3.2.1.3 ความต้องการของประชาชน

3.2.2 ไข่มติของคณะกรรมการพัฒนา อบต.

3.3) กำหนดรายละเอียดของโครงการ โดยนำโครงการทั้งหมดมาพิจารณา
จัดทำรายละเอียด ประกอบด้วย

3.3.1 ลักษณะ ขนาด ของกิจกรรม

3.3.2 กำหนดจำนวนเป้าหมายที่ดำเนินการ

3.3.3 พื้นที่ดำเนินการ ให้ระบุเป็นหมู่บ้าน

3.3.4 งบประมาณที่ใช้โดยประมาณการ

ขั้นตอนที่ 4 ประกอบร่างแผนพัฒนาประจำปี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ปัญหาที่สำคัญและผลการดำเนินงาน

2.1) ปัญหาที่สำคัญ

2.2) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

ส่วนที่ 3 นโยบายการพัฒนา อบต. ประจำปี

ส่วนที่ 4 บัญชีโครงการ แยกเป็น แผนงาน 6 แผนงาน

ส่วนที่ 5 การปฏิบัติตามแผนและการติดตามประเมินผล

ขั้นตอนที่ 5 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดย

1) วัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ และแสดงความคิดเห็น

2) ดำเนินการโดย

2.1) เชิญประชุมประชาคมตำบล

2.2) คณะกรรมการบริหาร อบต. ชี้แจงรายละเอียดของร่างแผนพัฒนา

อบต. ประจำปี

2.3) เปิดเวทีอภิปราย ชักถาม เสนอความเห็น / ข้อเสนอแนะ

3) นำร่างแผนฯ มาพิจารณาปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 6 เสนอศูนย์ประสานการพัฒนา อบต.

1) เพื่อให้ความเห็น และเป็นการประสานแผนระหว่าง อบต.

2) ให้ประธานศูนย์ฯ นัดประชุม

ขั้นตอนที่ 7 เสนอสภา อบต. พิจารณาให้ความเห็นชอบ

1) คณะกรรมการบริหาร พิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องของแผนทุกส่วนก่อน

นำเสนอให้สภา อบต. พิจารณาให้ความเห็นชอบ

2) ในกรณีสภา อบต.ไม่เห็นชอบให้สภา อบต. ให้เหตุผลประกอบพร้อมข้อเสนอแนะเพื่อให้คณะกรรมการบริหารนำมาปรับปรุง แก้ไข เพื่อนำเสนอให้สภา อบต. พิจารณาต่อไป

ขั้นตอนที่ 8 การประกาศใช้แผนพัฒนาตำบล

1) ให้นายกองคการบริหารส่วนตำบลประกาศใช้แผนพัฒนาตำบล เพื่อให้ประชาชนทราบทั่วกัน

2) รายงานให้นายอำเภอทราบ

5. การปฏิบัติตามแผนและการติดตามประเมินผล

การปฏิบัติตามแผน สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง

1) อบต. ดำเนินการเองโดยนำโครงการ กิจกรรมจากแผนพัฒนา 5 ปี ไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาประจำปี เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพิ่มเติม

2) ขอสนับสนุนการดำเนินการจากหน่วยงานอื่น โดย

2.1) ขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น และ อบต. เป็นผู้ดำเนินการเอง

2.2) เสนอโครงการ / กิจกรรมให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินการโดยเสนอผ่านอำเภอ

การตรวจสอบ / ติดตามและประเมินผล

1) ตรวจสอบโดยสภา อบต.

1.1) ตรวจสอบข้อบังคับงบประมาณประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา

1.2) ติดตามการดำเนินงานโครงการให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง

1.3) ผู้บริหาร อบต. จะต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อสภา อบต. อย่างน้อย

ปีละ 2 ครั้ง

2) ตรวจสอบโดยอำเภอ

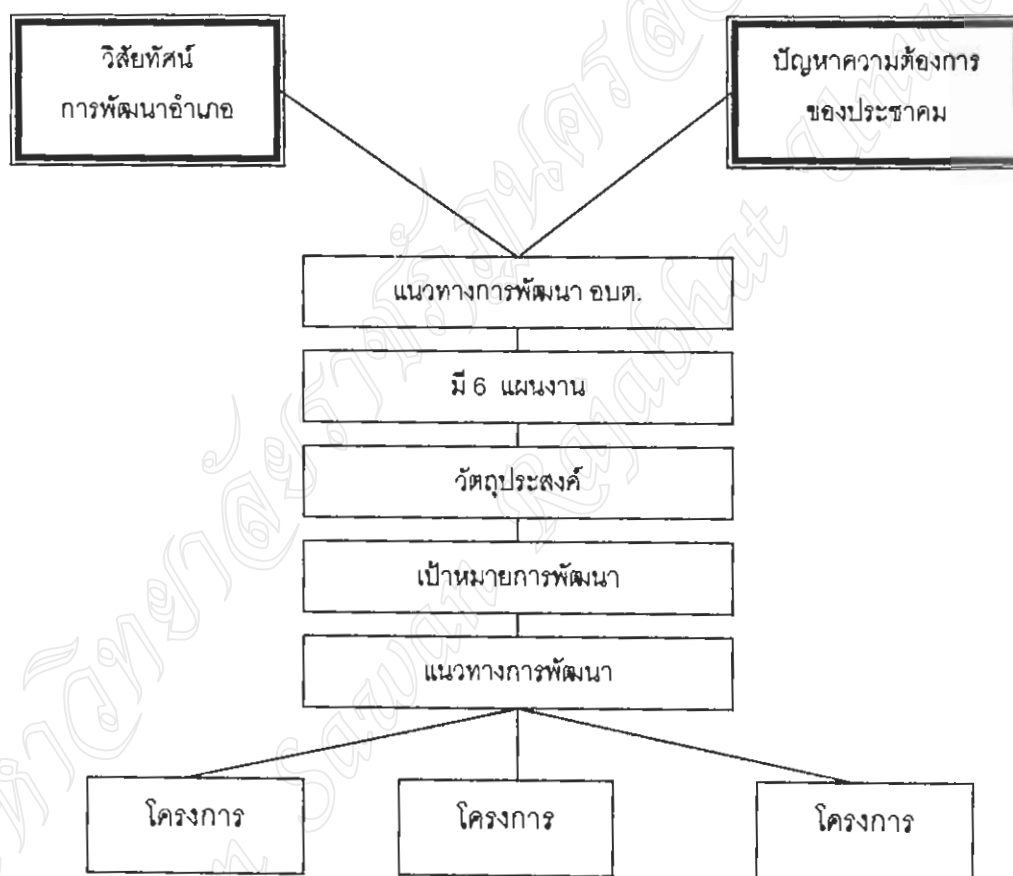
2.1) กำกับให้ อบต. ใช้แผนพัฒนาเป็นแนวทางการจัดทำข้อบังคับงบประมาณ

2.2) ตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ

ข้อบังคับต่างๆ

3) ตรวจสอบ/ติดตาม โดยภาคประชาคม

- 3.1) เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในกระบวนการจัดซื้อ – จัดจ้าง
- 3.2) ติดตามการดำเนินงานของ อบต. ให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง
- 3.3) เมื่อสิ้นปีงบประมาณให้กรรมการบริหารประชุมชี้แจงการดำเนินงานในรอบปีต่อประชาคมตำบล เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะต่อผลการดำเนินงาน

ภาพที่ 2.1 แสดงการกำหนดแนวทางพัฒนา อบต.

ที่มา : กรมการปกครอง (2543 : 26)

แนวความคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

1.แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ในทฤษฎีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ "การมีส่วนร่วม" หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา และเปลี่ยนแปลง ชนบทอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอาจสรุปได้ว่า

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทรัพยากรกำลังคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณภาพกำลังคน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้มีการวางแผนพัฒนาได้รับรู้ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นจากประชาชน ในระดับท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชนบท วีระ ไอลถานนท์, (อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกลาง.2534 : 14)

2. ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation)

เออร์วิน (Erwin, 1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

คาอุปปาน (Caayupan, 1984) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่ง สิ่งที่เขา มี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงซึ่งวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1979) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบ (ชนิด) ของการมีส่วนร่วมได้ โดยแบ่งได้ออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision – Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

World Health Organization (1979) ได้เสนอว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงนั้น จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1) การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดการใช้งบประมาณ การประเมินผล และประการสำคัญคือ การตัดสินใจด้วย

2) การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และบริหารการใช้ทรัพยากรมีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมการเงิน และการบริการ

3) การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

4) การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่าย ผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ฐานที่เท่ากัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้

อดิน รพีพัฒน์ จาก The Transformation of Yokkrabat ปี 1982 (อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกลาง.2534) ได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วม ประชาชนจะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องจากเหตุผลพื้นฐาน คือ ชาวชนบทประสบปัญหาย่อมรู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นผู้ที่เลือก แนวทางในการพัฒนาควรเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องกับทรัพยากรกับศักยภาพ ในการพัฒนาชุมชนนั้น

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงประกอบ กิจกรรมที่จะทำให้ประชาชนมีความผูกพันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงาน ที่ปรากฏซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ และมีประโยชน์

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นคว้า เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องเกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้นำมาเป็นบทเรียนในการหาหนทางปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

แอ็กบายานี (Agbayani : อ้างถึงในวันเพ็ญ วอกลาง.2534) ได้จัดลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

- 1) การร่วมประชุม
- 2) การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 3) การตีปัญหาให้กระจ่าง
- 4) การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา

- 5) การออกเสียงเลือกตั้ง
- 6) การบริจาคเงิน
- 7) การบริจาควัตถุ
- 8) การช่วยเหลือด้านแรงงาน
- 9) การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
- 10) การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ

จะเห็นว่าการที่ประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านต่างๆ นั้น นอกจากจะทำให้การพัฒนาในโครงการต่างๆ ประสบผลสำเร็จแล้ว ยังทำให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ กัน การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ย่อมจะทำให้ประชาชนเกิดความคิดความต้องการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ซึ่งย่อมจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ แต่ทั้งนี้การที่จะทำให้ประชาชนหรือเกษตรกรเข้ามีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ ได้นั้น ต้องอาศัยผู้นำซึ่งมีอิทธิพลในการชักจูงให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ

จากแนวความคิดทฤษฎีและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ความหมายและความสำคัญของการวางแผน

การวางแผนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีการตัดสินใจร่วมกัน จัดทำเป็นเอกสารที่สมบูรณ์และดำเนินการได้ มีการคาดคะเนในอนาคตเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยทางเลือกที่ดีที่สุดแต่จากการศึกษาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า มีผู้ที่มีมองเรื่องของแผนแตกต่างกันในหลายประการ ได้แก่ ความหมายของคำว่าวางแผน (Planning) กระบวนการวางแผน (Planning Process) องค์ประกอบของการวางแผน (Elements of Planning Process) เป็นต้น และกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัดก็ต้องอาศัยหลักการกระบวนการตามที่กล่าวเหล่านี้ด้วย เพื่อให้กระจ่างในเรื่องเกี่ยวกับการวางแผน ขอทำความเข้าใจจากการศึกษาทฤษฎีต่างๆ ในประเด็นต่างๆ

โดยรูปศัพท์ คำว่า การวางแผน (Planning) มาจากคำในภาษาละตินว่า Planum ซึ่งหมายถึงพื้นราบ (Flat surface) และได้นำมาใช้ในภาษาอังกฤษในความหมายดั้งเดิมว่า "การ

กำหนดฟอร์มในการทางราบ" เช่น แผนผัง แผนที่ ตลอดจนแบบพิมพ์ของสิ่งก่อสร้างต่างๆ (Blue print) (Dictionary of the English Language, 1967 : 100)

เมื่อการวางแผนถูกนำมาใช้ในการบริหาร ก็มีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความ "การวางแผน" ไว้หลายประการและก็จะหมายถึงแผนที่เป็นระบบระเบียบ แต่มีคำที่ใกล้เคียงกันและมีที่แสดงความตั้งใจล่วงหน้าที่จะดำเนินการภายในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ผลที่ได้จากการวางแผน ส่วนหนึ่งจะปรากฏออกมาในรูปเอกสาร แผนผัง เพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันข้อตัดสินใจและแนวทางการดำเนินงาน ในแผนจะมีรายละเอียดระบุถึงสิ่งที่จะกระทำ เหตุผลที่เลือกทำ วิธีการดำเนินงาน โดยใครและที่ใด การวางแผนการศึกษาหมายถึง กระบวนการวิเคราะห์การดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลที่จะเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาการศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น สำหรับระยะเวลาหนึ่งๆ ในอนาคต และภายใต้ทรัพยากรที่มีและที่จะใช้ การวางแผนการศึกษาจะช่วยระบุถึงกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด วิธีการดำเนินงาน สถานที่สำหรับดำเนินงาน ผู้ที่จะรับผิดชอบงาน และทรัพยากรที่จะใช้ (เจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่, 2530 : 5 – 6) ส่วนการวางแผนนั้นก็มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านเช่น

คาสท์ และเรสเซว (Kast and Rosenweig .1970 : 435 – 436) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร มีการเลือกวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการและวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้น

ไซมอน, สมิทเบิร์ก และทอมสัน (Simon ,Smithburg and Thompson.1961 : 423 – 436) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับข้อเสนอในอนาคต เกี่ยวกับการประเมินข้อเสนอต่างๆ ที่มีให้เลือก และเกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุความสำเร็จตามข้อเสนอแนะ การวางแผนเป็นเรื่องของความคิดที่มีเหตุผลให้สามารถปรับใช้ได้ในอนาคต และใช้ได้กับเรื่องต่างๆ ที่ผู้วางแผนหรือหน่วยงานกระทำอยู่ทั้งมีการควบคุมการดำเนินงานนั้น ๆ ด้วย

เดล (Dale.1969 :766) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการที่องค์การได้ตั้งวัตถุประสงค์ และเป้าหมายไว้แล้วมีการดำเนินงานให้บรรลุผลด้วยวิธีการที่ได้ตัดสินใจแล้วว่าดีที่สุด

ทินเบอร์เกน (Tinbergen .1967 : 33) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเตรียมการที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้

ดอนเนลลี และคณะ (Donnelly , and others.1987 :92) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการกำหนดเป้าหมายวิธีแก้ปัญหาที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยมีการประเมินผลการใช้ทรัพยากรและการนำไปปฏิบัติ

เฮอเบิร์ต และกูลเลตต์ (Herbert and Gullett.1987) ให้ความหมายว่า เป็นการกำหนดความสำเร็จล่วงหน้าทีวิเคราะห์จากข้อมูลจากการตัดสินใจที่ผ่านมา และประเมินถึงอนาคต

พัตตี (Putti .1987 : 97) ให้ความหมายว่า เป็นการคาดการณ์ถึงหน้าที่การบริหารอย่างต่อเนื่องรวมถึงกระบวนการรับรู้ การวิเคราะห์ การได้รับความรู้โดยได้รับการสื่อสาร การตัดสินใจและการดำเนินการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2532 : 19) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความเพียรพยายามขององค์การและหน่วยงานในการกำหนดสิ่งที่ต้องปฏิบัติจัดทำ เพื่อให้อุปสรรคต่อภารกิจ อุปสรรคต่อปัญหาและความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยมุ่งความสำเร็จและการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสิ่งที่กำหนดไว้ว่าจะปฏิบัติจัดทำนั้น ได้ผ่านการไตร่ตรองได้ผ่านพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงความเป็นมาในอดีต พิจารณาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ศักยภาพและแนวโน้มด้านต่างๆ ในอนาคต ตลอดจนความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

เจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่ (2530 : 5) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการช่วยตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะดำเนินการและวิธีดำเนินการในอนาคตเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ภายใต้เงื่อนไขระยะเวลาและทรัพยากร เป็นกลไกเพื่อการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรอย่างไร ใครเป็นผู้ทำ ทำเมื่อใด และทำที่ไหน

จากความหมายของการวางแผนที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า การวางแผน เป็นกระบวนการเลือกวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในอนาคต ทั้งนี้ การวางแผนในแต่ละความหมายอาจมีองค์ประกอบรวมที่ตรงกันอยู่ 4 ประการคือ

1. เป็นกระบวนการ (Process)
2. เป็นการเลือกกำหนดวิธีดำเนินการ (Alternative the Action)
3. เป็นการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Action to objective)
4. เป็นการคาดการณ์ถึงความสำเร็จในอนาคต (Future forecasting)

ความสำคัญของการวางแผน

การวางแผนเป็นเรื่องของการกำหนดความต้องการ วิธีการดำเนินการและคาดการณ์ผลการดำเนินการในอนาคตโดยใช้หลักวิชาการ เหตุผล มีข้อมูลตัวเลขประกอบ มีการเสนอปัญหาเพื่อขอจัดอุปสรรคที่จะมาถึงเป้าหมายข้างหน้าได้ ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้ได้ว่าจะทำอะไร ที่ไหนเมื่อใด ซึ่ง Koontz และ O Donnell (1968 : 136) กล่าวว่าถ้าปราศจากการวางแผนแล้ว การตัดสินใจและ

การกระทำมักจะเป็นไปตามยถากรรม จึงเห็นว่าการวางแผนมีความสำคัญอย่างยิ่งเปรียบเสมือนแผนที่เดินทางหรือพิมพ์เขียว (Blueprints) ในการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งการวางแผนจะต้องมีการปรับปรุงให้ทันสมัยเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในการบริหารงาน ซึ่ง Johnson, Kast และ Rosenzweig (1967 : 25 – 26) เคยกล่าวไว้ว่า การวางแผนเปรียบเสมือนยานพาหนะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ หากปราศจากการวางแผนระบบก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เข้ากับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปได้ การวางแผนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานอย่างยิ่ง เพราะการวางแผนจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการได้

อาจกล่าวได้ว่าการวางแผนมีความสำคัญต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การในประการสำคัญต่อไปนี้

1. ทำให้การทำงานของบุคลากรประสานงานซึ่งกันและกันโดยมีแผนเป็นกรอบในการดำเนินงาน (Frame of reference)
2. ช่วยให้เกิดการประหยัดในการบริหาร เช่น คน เงิน วัสดุและการจัดการแทนที่จะต้องเสียเวลาดำเนินการไปโดยไม่มีทิศทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การซึ่งจะทำให้เสียหายต่อทรัพยากรในการบริหารดังกล่าว
3. ช่วยให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปโดยเร็ว และมีประสิทธิภาพเพราะมีแผนเป็นแนวปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางอยู่แล้ว
4. เป็นการแบ่งภาระหน้าที่การงานของหัวหน้างานได้เป็นอย่างดี เพราะการมีแผนจะต้องมีการกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน (Job description)
5. ทำให้สามารถระดมสรรพกำลังของทรัพยากร (Mobilization of resources) ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุ และการจัดการ
6. หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชา สามารถทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามแผน (Plan implementation) ได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ทันทั่วทั้ง

หลักสำคัญของการวางแผนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้ได้ผลดีควรพิจารณาในสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้ (อาษา เมฆสวรรค์.2508 : 39)

1. การวางแผนควรกระทำเมื่อใด โดยปกติการวางแผนนั้นควรจะได้เริ่มปฏิบัติจัดทำขณะที่เริ่มดำเนินงานเป็นอันดับแรก ผู้บริหารจะต้องวางแผนใหม่เพื่อให้ได้ผลประโยชน์อย่างเต็มที่
2. วัตถุประสงค์นโยบาย จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ต้องแน่ชัดจนเพราะเป็น

จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของการวางแผน แผนงานที่กำหนดขึ้นจะล้มเหลวและไร้ความหมายหากไม่ทำความเข้าใจให้ดีก่อน

3. ปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการวางแผน ที่สำคัญได้แก่ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ สถานที่เวลา ฯลฯ จะต้องจัดเตรียมให้พร้อม
4. วิธีดำเนินงานตามแผน กล่าวคือ เมื่อวางแผนแล้วต้องพิจารณาหาช่องทางวิธีการที่จะดำเนินการตามแผนที่กำหนดขึ้นไว้ให้ล่องหนำเพื่อสามารถวางแผนมาตรการในการควบคุมได้
5. คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ตลอดจนธรรมเนียมของคนกลุ่มนั้น ๆ ยึดถือ

โดยสรุปการวางแผนถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญยิ่งของการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพถือได้ว่าเป็นงานตั้งแต่เริ่มแรก และเป็นงานต่อเนื่องโดยตลอดในกระบวนการบริหาร และการจัดการของหน่วยงาน หรือของระบบการบริหารองค์การทั้งระบบ การวางแผนนั้นมีได้จบลงที่ได้ตัวแผน แต่เป็นที่ครอบคลุมทั้งการจัดทำแผน (Planning) การนำแผนออกปฏิบัติ หรือบริหารแผน (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงผลสัมฤทธิ์ผลของแผน หรือเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงาน และจัดทำแผนใหม่ในโอกาสต่อไป (อุทัย บุญประเสริฐ.2532 :24)

องค์ประกอบของการวางแผน

การวางแผนเป็นการเตรียมการเพื่อปฏิบัติการในอนาคต การวางแผนจำเป็นต้องอาศัยการคาดคะเนที่แม่นยำเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรและข้อจำกัดหรืออุปสรรคต่างๆ ที่อาจจำแนกเป็นองค์ประกอบได้ 6 ลักษณะ คือ

1. อนาคต
2. การปฏิบัติ
3. ผู้รับผิดชอบการตัดสินใจ
4. มาตรฐานหรือเกณฑ์
5. การประหยัด
6. สมรรถภาพและการตรงต่อเวลา

(ดิลก บุญเรืองรอด.2534 : 133)

อนาคต การวางแผนเป็นการมองอนาคต เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินการหรือองค์การดำเนินการไว้สำหรับอนาคต แต่อนาคตไม่มีใครทราบได้แน่นอนโดยอนาคตที่ไกลออกไปในการคาดคะเนอนาคตจึงต้องอาศัยความรู้และเทคนิคมากพอสมควร

หัวข้อเขียนแผนปฏิบัติการ

1. ชื่อโครงการ (ทำอะไร)
2. หลักการและเหตุผล (ทำไมต้องทำ)
3. เป้าหมาย (ผลที่หวัง/ ทำเพื่อให้ได้อะไร)
4. วิธีดำเนินการ (ทำอย่างไร)
5. กำหนดเวลา (ทำเมื่อไรถึงเมื่อไร)
6. ค่าใช้จ่ายและแหล่งเงิน (ใช้เงินเท่าไร จากไหนบ้าง)
7. ประเมินการยอมรับถ้ามี (คาดว่าจะมีรายได้เท่าไร)
8. ผู้รับผิดชอบ (ใครเป็นคนสำคัญที่รับผิดชอบดูแลเรื่องนี้)
9. ผู้ให้ความร่วมมือ (ใครบ้างต้องมาร่วมมือจึงจะสำเร็จ)

เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT สู่กลยุทธ์ทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ SWOT เป็นตัวแบบพื้นฐานของการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan)

เป็นผลงานของนักวิชาการในสังกัด Harvard Business School ที่เรียกว่า Core "Design School" Model of Strategy Formation SWOT Model (For Strengths And Weakness, Opportunity and Threats) (ปกรณัม ปริญญาธรรม.2540 : 36)

การวิเคราะห์ SWOT เป็นวิธีการในการวิเคราะห์สถานการณ์โดยรวมขององค์กรโดยการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็งภายในองค์กร และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร เพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรค ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร เพื่อกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ที่เหมาะสมต่อไป

โดยทั่วไปการวิเคราะห์ SWOT จะถือเป็นการจับคู่กันระหว่างโอกาสและอุปสรรค กับจุดแข็ง และจุดอ่อน ขององค์กร หรือธุรกิจ (ธนชัย ยมจินดา.2545 : 32)

การวิเคราะห์ SWOT เป็นวิธีการหรือเครื่องมือสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์ ที่ช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานในอนาคตและบริหารงานให้บรรลุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทวีป ศิริวิศมี.2544 : 66)

ความหมายของคำว่า SWOT มีดังนี้

Strengths (S : จุดแข็ง) หมายถึง สถานการณ์ที่องค์กรประกอบหรือปัจจัยภายในองค์กรได้สร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันหรือเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานไว้สูงกว่าองค์กรอื่นๆ หรือทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีแนวโน้มที่จะบรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ หรือหมายถึง ความหมายและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ใน

การทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

Weakness (W : จุดอ่อน) หมายถึง สภาพการณ์ที่องค์กรหรือปัจจัยภายในองค์กรได้สร้างความเสียเปรียบในเชิงแข่งขันหรือทำให้ศักยภาพในการดำเนินงานด้อยกว่าองค์กรอื่นๆ หรือทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ หรือหมายถึงความหมายและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

Opportunity (O : โอกาส) หมายถึง ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นเมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานขององค์กร อันได้แก่ การมีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน การเพิ่มขึ้นของลูกค้าหรือผู้รับบริการ หรือความต้องการบริโภคสินค้า หรือบริการ หรือหมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์

Threats (T : อุปสรรค) หมายถึง ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นเมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายขององค์กร หรือก่อให้เกิดความเสียเปรียบในเชิงการแข่งขัน หรือ หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้อำนาจบรรลุวัตถุประสงค์ (สถาบันดำรงราชานุภาพ.2539 : 2 – 3) โดยทั่วไปการวิเคราะห์ SWOT จะถือเป็นขั้นตอนการจับคู่กันระหว่างโอกาสและอุปสรรค กับจุดแข็งและจุดอ่อน ของธุรกิจ ในการวิเคราะห์จะมีการวิเคราะห์และระบุปัจจัยต่างๆ ที่ชัดเจน ในปัจจัยต่างๆ ดังนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวกับโอกาสและอุปสรรค

ปัจจัยโอกาส (Opportunity)

ขยายกลุ่มลูกค้า หรือส่วนตลาด หรือพื้นที่ตลาดใหม่เพิ่มขึ้น ขยายขอบเขตความหลากหลายของสินค้าเพื่อรองรับกลุ่มลูกค้าใหม่ๆ แสวงหาประโยชน์จากความสามารถในการแข่งขันไปสู่ธุรกิจใหม่หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ การรวมธุรกิจในแนวตั้ง (ทั้งไปข้างหน้าและข้างหลัง) การเปิดเสรีทางการค้าทั่วโลก โอกาสที่เปิดให้ในการดึงส่วนครองหรือส่วนแบ่งตลาดจากคู่แข่ง ความสามารถในการขยายตัวอย่างรวดเร็วตามสภาพความต้องการที่เพิ่มขึ้น การเข้าซื้อกิจการคู่แข่ง การเป็นพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจและเพิ่มขีดความสามารถ โอกาสในการแสวงหาประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ โอกาสในการเข้าสู่ตลาดพื้นที่ใหม่ๆ เพื่อขยายขอบเขตการหาประโยชน์จากชื่อเสียงและตราสินค้าของกิจการ

ปัจจัยด้านอุปสรรค (Threats)

โอกาสในการเข้าสู่ตลาดของคู่แข่งรายใหม่ที่มีศักยภาพ
การสูญเสียตลาดให้กับสินค้าทดแทน
อัตราการเจริญเติบโตของตลาดที่ลดลง
อัตราแลกเปลี่ยนและการเปลี่ยนแปลงทางการค้าที่มีผลกระทบเชิงลบ
ต้นทุนที่ต้องเพิ่มขึ้นจากเกณฑ์ภาครัฐที่ออกมาใหม่
ความเปราะบางต่อการถดถอยของเศรษฐกิจและวัฏจักรธุรกิจ
อำนาจต่อรองของผู้ขายวัตถุดิบ และผู้ซื้อที่สูงขึ้น
การเปลี่ยนแปลงของรสนิยมและความต้องการของลูกค้า
สัดส่วนประชากรที่เปลี่ยนแปลงทำให้ตลาดเล็กลง
ความเปราะบางต่อกระแสหลักด้านในอุตสาหกรรม
ปัจจัยที่เกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อน

ปัจจัยจุดแข็งและความได้เปรียบบทบาททางการแข่งขัน (Strengths)

กลยุทธ์ที่เหนือกว่าซึ่งได้รับการสนับสนุนด้วยทักษะและความเชี่ยวชาญที่ดีในด้านที่สำคัญ ความสามารถและความพร้อมของทรัพยากรด้านการเงิน ตราสินค้าและชื่อเสียงของธุรกิจ การได้รับการยอมรับด้านผู้นำและการมีฐานลูกค้าจำนวนมาก ความสามารถในการแสวงหาประโยชน์จากความประหยัดในขนาดและเส้นโค้งการเรียนรู้ การผูกขาดด้านเทคโนโลยี และทักษะที่เหนือกว่าด้านเทคโนโลยี และการมีสิทธิบัตรในเทคโนโลยีที่สำคัญ ความได้เปรียบด้านต้นทุน การมีความสามารถด้านโฆษณาและส่งเสริมการขาย การทักษะด้านนวัตกรรม การมีทักษะด้านการปรับปรุงกระบวนการผลิต การมีผลิตภัณฑ์ที่คุณภาพเหนือกว่าคู่แข่ง ความสามารถในการกระจายสินค้าสำหรับตลาดที่กว้างใหญ่ การเป็นพันธมิตรและการร่วมค้ากับธุรกิจอื่นๆ

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ปัจจัยโอกาส คือ โอกาสของสภาวะแวดล้อมที่จะเปิดให้ต่อธุรกิจในกาเข้าดำเนินการเพื่อแสวงหาประโยชน์จากศักยภาพความสามารถในการแข่งขันที่มีอยู่ ขณะที่ปัจจัยด้านอุปสรรคหรือการคุกคาม จะถือเป็นปัจจัยเชิงลบที่มีต่อธุรกิจซึ่งเกิดจากสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ส่วนปัจจัยด้านจุดแข็งและจุดอ่อนนั้น จะเป็นผลที่ได้รับจากการวิเคราะห์บริษัท / ธุรกิจ ซึ่งก็คือการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน ซึ่งจะทำให้ธุรกิจทราบว่า มีจุดแข็งและจุดอ่อนเป็นอย่างไร และควรจะใช้ความมีจุดแข็ง และจุดอ่อนที่เกิดขึ้นอย่างไรเพื่อสร้างตัวแบบที่เหมาะสม (a fit model) ซึ่งเข้ากันได้กับสภาวะที่เป็นโอกาสและ / หรือการคุกคาม การวิเคราะห์ SWOT จะทำให้เห็นภาพทางเลือกของกลยุทธ์ต่างๆ ได้ชัดเจน และสมเหตุสมผลความจริงกับศักยภาพ

ความสามารถที่มีอยู่ และเมื่อมีการนำเทคนิคของ TOWS Matrix มาใช้ประกอบด้วย ก็จะทำให้การกำหนดกลยุทธ์ง่ายขึ้น

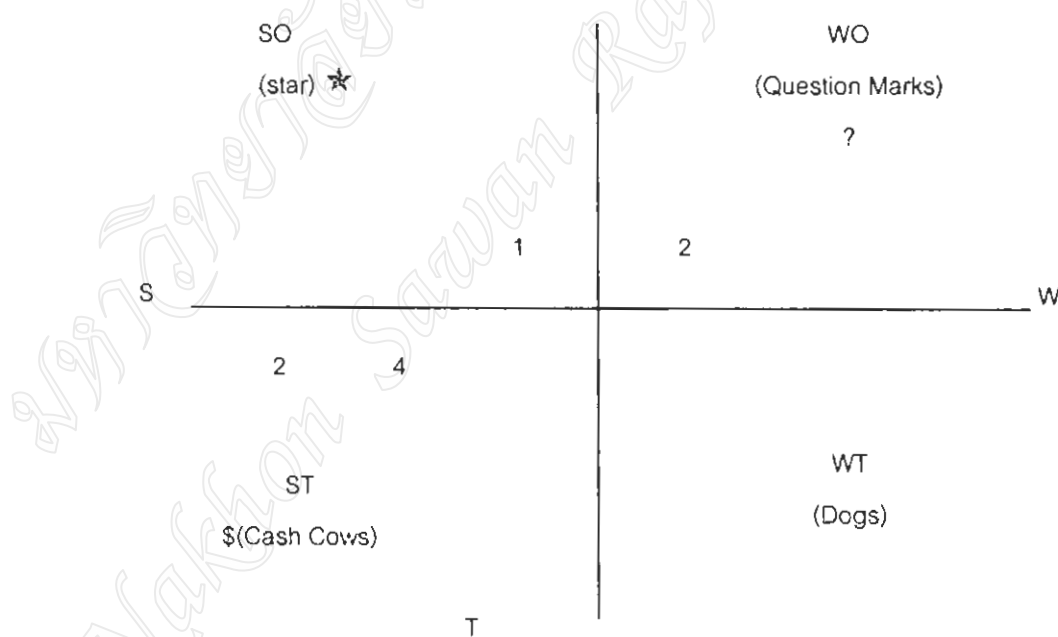
เทคนิค TOWS Matrix

เป็นเทคนิคที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดกลยุทธ์โดยการจับคู่ (Matching)

ระหว่าง Threats – Opportunities และ Weakness – Strengths

TOWS Matrix ประกอบด้วย 4 ช่อง แต่ละช่องหมายถึงกลยุทธ์ต่างๆ ดังนี้

1. ช่อง SO Strategy หมายถึง กลยุทธ์การใช้จุดแข็งเพื่อแสวงหาประโยชน์จากโอกาสที่มี
2. ช่อง ST Strategy หมายถึง กลยุทธ์การใช้จุดแข็งเพื่อหลีกเลี่ยงการคุกคาม
3. ช่อง WO Strategy หมายถึง กลยุทธ์การเอาชนะ ความมีจุดอ่อน โดยแสวงหาประโยชน์จากโอกาสที่มี
4. ช่อง WT Strategy หมายถึง กลยุทธ์การลดการสูญเสีย จากจุดอ่อนโดยให้มันน้อยที่สุด และการพยายามหลีกเลี่ยงการคุกคาม (ธนชัย ยมจินดา.2545 : 156 – 157)

ภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง SWOT , TOWS MATrix และ BCG Matrix
ที่มา : ธนชัย ยมจินดา (2545 : 96)

BCG MATRIX

BCG (Boston Consulting Group) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทราบตำแหน่งการแข่งขันว่า ได้เปรียบเสียเปรียบคู่แข่งอย่างไร โดยสามารถนำมากำหนดในช่องของ SWOT และ TOWS Matrix ดังนี้

ช่องที่ 1 (SO) เรียกว่า Star (ดาว)

ช่องที่ 2 (ST) เรียกว่า Cash Cows (วัวเงิน)

ช่องที่ 3 (WO) เรียกว่า Question Marks (คำถาม)

ช่องที่ 4 (WT) เรียกว่า Dogs (สุนัข)

1. ดาว (star) เป็นส่วนที่อยู่ในกรอบที่ 1 องค์กรมีจุดแข็งมีโอกาสเป็นความหวัง
เปรียบเสมือนดาว

2. วัวเงิน (Cash Cows) เป็นส่วนที่อยู่ในกรอบที่ 2 องค์กรมีจุดแข็งแต่มีอุปสรรค เช่น
ธุรกิจมีการอิ่มตัว อัตราการเติบโตช้า ต่ำ สามารถนำเงินจากส่วนนี้ไปสนับสนุน Star หรือ
Question Mark ได้เหมือนรีดนมจากวัวเพื่อมาใช้เลี้ยงดูธุรกิจ

3. คำถาม (Question Mark) เป็นส่วนที่อยู่ในกรอบที่ 3 องค์กรมีจุดอ่อนแต่มีโอกาส
มีความไม่แน่นอนสูง ต้องการใช้จ่ายสูงแต่ทำกำไรให้น้อย ให้ทรัพยากรขององค์กรมาก ถ้าองค์กร
ลงทุนแล้วไม่คุ้มค่าก็ปล่อยให้ไปตามสภาพ บางครั้งเรียกว่า เด็กมีปัญหา (Problem Children)

4. สุนัข (Dogs) เป็นส่วนที่อยู่ในกรอบที่ 4 องค์กรอ่อนแอมีจุดอ่อนและอุปสรรคมาก ไม่
สามารถเลี้ยงตนเองได้ ต้องการให้ทรัพยากรมากกว่าการที่จะให้องค์กร ถ้าไม่สามารถเลี้ยงตนเอง
ได้ก็ควรยุบเลิกกิจการ

เทคนิค BCG Matrix เป็นเทคนิคที่เป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าจะต้องจัดสรร
ทรัพยากรให้ในส่วนที่เป็น Star หรือ Cash Cows มากที่สุด แต่ส่วนที่เป็น Question Marks ต้อง
จัดสรรทรัพยากรอย่างระมัดระวัง สำหรับส่วนที่เป็น Dogs ควรพิจารณาจัดสรรทรัพยากรน้อยที่สุด
(ธนชัย ยมจินดา, 2545 : 143 – 145)

เทคนิคการประเมินแบบดุลยภาพ (Balanced Scorecard)

การก่อกำเนิด Balanced Scorecard

Balanced Scorecard ถือเป็นเครื่องมือทางการจัดการที่มีจุดเริ่มต้นจากระบบธุรกิจ แล้ว
หลังจากนั้นทางภาคราชการทั้งในอเมริกา และอังกฤษ ก็ได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ
ตนเอง และในปัจจุบันทางสำนัก ก.พ. ก็ได้นำแนวคิดของ Balanced Scorecard เข้ามาปรับให้ใช้
กับระบบของประเทศไทย

BCG มีจุดเริ่มต้นจากบุคคล 2 คนคือ Professor Robert Kaplan อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย Harvard และ Dr.David Norton ที่ปรึกษาทางด้านการจัดการโดยทั้งสองคนได้มีการศึกษาถึงผลการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ ในอเมริกา และพบว่าองค์กรส่วนใหญ่ในอเมริกานิยมใช้ตัวชี้วัดทางการเงินเป็นหลักทั้งสองจึงได้เสนอแนวคิดในเรื่องของการประเมินองค์กรด้วย

เนื่องจากแนวคิด Balanced Scorecard เป็นแนวคิดที่เป็นที่รู้จัก และใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 ทำให้หลักการและแนวคิดของ Balanced Scorecard มีการวิวัฒนาการและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ครั้งแรกที่ Kaplan และ Norton นำเสนอแนวคิดนี้ใน Harvard Business Review เป็นการนำเสนอแนวคิดที่ช่วยในการประเมินองค์กร และนำเสนอข้อมูลหรือรายงานให้ผู้บริหาร โดยอาศัยมุมมองอื่นมากกว่ามุมมองทางการเงิน จนกระทั่งในปี 1996 ทั้งสองได้ร่วมกันเขียนหนังสือ Balanced Scorecard ขึ้นมา โดยมุ่งเน้นการใช้ Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกลยุทธ์ และทำให้เกิดความสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกันทั่วทั้งองค์กร ปัจจุบันหนังสือเล่มนี้ได้กลายเป็นหนังสือธุรกิจที่ขายดีที่สุดใน Amazon.com และมีการแปลเป็นภาษาต่างๆ 17 ภาษา อย่างไรก็ตามเนื่องจากมีการนำแนวคิดด้าน Balanced Scorecard ไปใช้อย่างแพร่หลายทั้งในองค์กรธุรกิจ และหน่วยงานของรัฐทำให้หลักการของแนวคิดนี้มีการพัฒนาต่อเนื่องจนในปี 2000 บุคคลทั้งสอง ได้ร่วมกันเขียนหนังสืออีกเล่มชื่อ The Strategy – Focused Organization โดย Balanced Scorecard ได้พัฒนามากกว่าเป็นเพียงแต่ระบบในการประเมินองค์กรเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นเครื่องมือในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและเครื่องมือในการบริหารที่ช่วยทำให้องค์กรมุ่งเน้น และให้ความสำคัญกับกลยุทธ์มากขึ้น และล่าสุดอาจจะกล่าวได้ว่า Balanced Scorecard ได้พัฒนาไปอีกขั้นจนปัจจุบันหลายองค์กรเริ่มปรับใช้ Balanced Scorecard เป็นระบบบริหารและจัดการองค์กร

ความหมายของ Balanced Scorecard และ Key Performance Indicators : KIP
BSC เป็นระบบ หรือกระบวนการในการบริหารชนิดหนึ่งที่อาศัยการกำหนดตัวชี้วัด (KIP) เป็นกลไกสำคัญ BSC เป็นมากกว่าแค่ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอีกทั้งยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือจากตัวชี้วัด ผลการดำเนินงานอยู่ภายใต้ BSC สำหรับตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน KIP นั้นเป็นเครื่องมือหรือประเมินว่าผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ ขององค์กรเป็นอย่างไร ซึ่งกำหนดตัวชี้วัดนั้นมีวิธีการหลายวิธีซึ่งถ้าจะมองอีกแง่หนึ่ง BSC ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยในการกำหนด KIP

ระบบการประเมินผลองค์กร Balanced Scorecard

BSC เป็นเครื่องมือทางด้านการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยทำให้องค์กรเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร (Alignment and focused)

ความสำคัญของการประเมินองค์กร

ในปัจจุบันการประเมินองค์กรได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในองค์กรต่างๆ ของไทย ทั้งหน่วยงานภาครัฐราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน องค์กรหลายแห่งถือว่าเป็นหลักการหรือแนวคิดการจัดการที่ใหม่ การประเมินผลองค์กรเป็นแนวคิดทางการจัดการทั้ง 4 ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์กร (Organizing) 3) การสั่งการและชี้ (Leading) 4) การประเมินผลและควบคุม (Controlling)

การประเมินผลประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

1. การกำหนดสิ่งที่วัดหรือประเมินว่าจะประเมินจัดหรือสิ่งใด ซึ่งการกำหนดสิ่งที่ประเมินนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมิน
2. กำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators) หรือเครื่องมือที่จะใช้วัดในสิ่งที่ต้องการวัด เช่น ถ้าผู้บริหารต้องการที่จะวัดความสามารถในการหากำไรขององค์กร ตัวชี้วัดหรือเครื่องมือที่จะใช้สามารถเป็นกำไรขององค์กร หรือผลตอบแทนของการลงทุน เป็นต้น
3. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวเปรียบเทียบสำหรับตัวชี้วัดแต่ละตัว ซึ่งการกำหนดมาตรฐานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรสามารถทราบได้ว่าการดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ตั้งใจไว้หรือไม่โดยทั่วไปการกำหนดตัวชี้วัดในขั้นที่ 2 หรือการกำหนดมาตรฐานในขั้นที่ 3 มักจะดำเนินการก่อนการที่จะมีการประเมินผล โดยสามารถกำหนดได้ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ดี และวัตถุประสงค์มีลักษณะที่เหมาะสมแล้ว มักจะมีการนำวัตถุประสงค์นั้นกลับมาใช้เป็นตัวชี้วัดและมาตรฐานอีกด้วย
4. การประเมินผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น โดยใช้ตัวชี้วัดที่ได้กำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการประเมินผลและเก็บข้อมูล ถ้าเป็นการประเมินผลในระดับบุคคล การเก็บข้อมูลสามารถทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรม หรือการให้ผู้บังคับบัญชาประเมิน ตามตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้าแต่ถ้าเป็นการประเมินผลในระดับองค์กรแล้ว ระบบข้อมูลขององค์กรถือว่าเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการประเมินผลระดับองค์กรทั้งนี้เนื่องจากการประเมินผลองค์กรข้อมูลต่างๆ ที่จะใช้ในการประเมินผลจะต้องมาจากแหล่งต่างๆ หลายแหล่ง ทั้งจากงบการเงินต่างๆ ข้อมูลด้านการผลิต ข้อมูลด้านการตลาด หรือข้อมูลทางด้านบุคลากร

5. เปรียบเทียบผลที่ได้รับจากการประเมินกับมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าผลการดำเนินงานเป็นไปตามเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ซึ่งถ้าผลที่ออกมามีความแตกต่างจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้แต่ผู้บริหารไม่สามารถยอมรับความแตกต่างนั้นได้ ก็มักจะมีแนวทางในการดำเนินการ 2 วิธี ได้แก่ 1) ปรับปรุงผลการดำเนินงานให้ดีขึ้นและ 2) แก้ไขมาตรฐานหรือเกณฑ์ถ้ามาตรฐานนั้นสูงหรือต่ำเกินไป

การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion)

กระบวนการสนทนากลุ่มเป็นการพูดคุยแบบธรรมชาติคนที่มีความสำคัญคือ พิธีกร หรือผู้นำกลุ่ม (Moderator) ในการพูดคุยแบบความเห็นของกลุ่มนี้ต้องมีการกำหนดกลุ่มคนที่ต้องพูดคุย เวลา สถานที่หัวข้อที่จะพูดคุย และบรรยากาศในการพูดคุย องค์ประกอบของความเห็นของกลุ่ม ได้แก่ บุคคลที่ร่วมสนทนากลุ่มไม่ต่ำกว่า 6 – 12 คน (เจเลียว บุริภักดี และคณะ.2545 : 259) ในการจัดกลุ่มสนทนาผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการจัดกลุ่มสนทนา

1.1 การกำหนดหัวข้อประเด็นและแนวคำถามที่จะใช้ในการจัดกลุ่มสนทนาผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อ ประเด็นและแนวคำถามจากวัตถุประสงค์ในการวิจัย และปัญหาในการวิจัย ออกมาเป็นร่างแนวคำถามย่อยแล้วนำแนวคำถามย่อยที่ร่างไว้มาเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่

1.2 การเตรียมบุคลากรในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้เตรียมบุคลากรในการร่วมจัดกลุ่มสนทนาดังนี้

1.2.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คือผู้ดำเนินการสนทนา โดยการถามคำถามและกำกับการสนทนาให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อที่จะศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับประเด็นที่จะศึกษาและละเอียดที่สุดในเวลาที่กำหนด ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการ

1.2.2 บุคคลเป้าหมายของการสนทนา (Discussant) ทำหน้าที่ในการพูดคุย แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อมูลคำถามต่างๆ

1.2.3 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note – Taker) คือผู้ทำหน้าที่จดบันทึกคำพูดทุกคำพูดในการสนทนากลุ่มให้ได้มากที่สุด

1.2.4 เจ้าหน้าที่บริการต่างๆ ไป ผProvider) เป็นผู้คอยกันไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดกลุ่มสนทนาให้ออกไปจากสถานที่ที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา รวมทั้งทำหน้าที่บริการ เชื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา โดยการบริการน้ำดื่ม ขนม บันทึกรูปถ่ายเปลี่ยน

เทพ

1.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการจัดกลุ่มครั้งนี้ คือ กระดาษ ดินสอ ปากกา ยางลบ ประเด็นข้อคำถามต่างๆ สำหรับเจ้าหน้าที่บริการทั่วไป เช่น เครื่องดื่ม แก้ว น้ำ ขนม กระดาษเช็ดปาก จาน ฯลฯ และของที่ระลึกสำหรับสมาชิกที่สละเวลามาร่วมกลุ่มสนทนาทุกคน

2. สถานที่จัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยเลือกสถานที่ที่จัดกลุ่มสนทนาที่สะดวกสำหรับสมาชิกทุกคนมากที่สุด และเป็นพื้นที่ที่สมาชิกกลุ่มคุ้นเคย บรรยากาศเงียบ อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่มีเสียงรบกวน แดดไม่ร้อนไม่มีแมลงรบกวน และสามารถกันผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ออกไปจากพื้นที่ที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนาได้

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ในการจัดกลุ่มสนทนาประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง

4. ขั้นตอนการดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ในการจัดกลุ่มสนทนาดำเนินการตามรายละเอียดดังนี้

4.1 การนัดหมายสมาชิกของกลุ่มสนทนา มีการแจ้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ให้ผู้รับเชิญมาร่วมการจัดกลุ่มสนทนาทราบ โดยย้ำเรื่องการเข้าประชุมเวลา และเข้าร่วมประชุมที่สถานที่นัดหมาย

4.2 การเตรียมสถานที่จัดกลุ่มสนทนา มีการเตรียมสถานที่สำหรับการจัดกลุ่มสนทนาให้เรียบร้อยก่อนการจัดกลุ่มสนทนา จัดเตรียมอุปกรณ์และบุคลากรที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้พร้อมที่สุด ก่อนที่ผู้ร่วมกลุ่มสนทนาจะเดินทางมาถึง

4.3 การดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา เมื่อสมาชิกที่มาร่วมกลุ่มสนทนาที่นัดหมายกันได้เดินทางมาถึงห้องประชุมวิชาการโรงเรียน ผู้ดำเนินการสนทนาคือผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยที่ทำหน้าที่จดบันทึกคำสนทนาและเจ้าหน้าที่บริการทั่วไปได้ร่วมกันต้อนรับผู้ร่วมกลุ่มสนทนาและเชิญมานั่งในสถานที่ที่จัดไว้ และพูดคุยกันสนทนาถึงเรื่องทั่วไปในชุมชนและโรงเรียนเพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นกันเองและไว้วางใจผู้วิจัย เมื่อถึงเวลาที่กำหนดและสมาชิกมาครบแล้วจึงเริ่มการจัดกลุ่มสนทนาโดย ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองในฐานะผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา และแนะนำผู้ช่วยเจ้าหน้าที่บริการจากนั้นเริ่มสนทนาในข้อประเด็นต่างๆ (ศิริกาญจน์ โกศลมณี.2542 : 83 – 88)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนุภาพ ธิรภาพ (อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกลาง.2534) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์เชิงสมมติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : กรณีศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร

จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบและกระตุ้น ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทมี 4 ปัจจัย คือ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง และความเชื่อในตัวผู้นำ นอกจากนี้การศึกษายังได้ค้นพบอีกประการหนึ่ง คือ รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันของกลุ่มชนนำกับกลุ่มประชาชน กล่าวคือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทำให้กลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในหมู่บ้านของตนมีความแตกต่างกัน ทั้งในสาเหตุจูงใจ และลักษณะของการกระทำ

จันทนา พัฒนพงศ์ศิริ และคณะ (2542) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพ ความต้องการของท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง องค์การบริหารส่วนตำบลที่ประธานกรรมการบริหารมีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความต้องการของท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบลที่ประธานกรรมการบริหารมีประสบการณ์ 5 – 10 ปี ให้ความสนใจในการจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความต้องการของท้องถิ่นมากกว่าประธานคณะกรรมการบริหารที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ประจำปีงบประมาณกว่า 3 ล้านบาทขึ้นไปให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาอบรมน้อยกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ประจำปีงบประมาณไม่เกิน 3 ล้านบาท ส่วนการจัดการศึกษาอาชีพไม่มีความแตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีสถานศึกษากับองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีสถานศึกษามีการจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพไม่แตกต่างกัน

ยงค์ บัญญัติวัฒนานนท์ (2544) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผู้บริหารมีประสบการณ์ต่างกันมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาแตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ประจำปีงบประมาณต่างกันมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผู้บริหารวุฒิการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาแตกต่างกัน และพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีบทบาทในการดำเนินงานสูงกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

รุจิรัตน์ คุณกุล (2530) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน กองทุนพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดอุดรธานี พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์โดยตรงที่เขาได้รับเท่านั้น

ฉอาน วุฑฒิกมรรักษ์ (อ้างถึงในวันเพ็ญ วอกลาง.2534) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงสร้างในชนบท : ศึกษา เฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลค้งพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยร่วมในขั้นดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือขั้นติดตามผลงาน และขั้นกำหนดความต้องการในขั้นดำเนินการและติดตาม ผลงานนั้น ประชาชนเข้าร่วมออกแรงมากที่สุด รองลงมาคือร่วมออกเงิน วัสดุอุปกรณ์ และร่วมเป็น กรรมการโดยมีปริมาณการเข้าร่วมทุกครั้งมากที่สุด ส่วนในขั้นกำหนดความต้องการประชาชนเข้าร่วมประชุมทุกครั้งมากที่สุด สภาพเศรษฐกิจไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของ ประชาชนในการเข้าร่วมเป็นกรรมการร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมประชุมในขั้นกำหนดความ ต้องการ ขั้นวางแผนงานและขั้นตัดสินใจเลือกโครงการ แต่มีผลต่อปริมาณการเข้ามามีส่วนร่วม คือ ผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจดีเข้ามามีส่วนร่วมทุกครั้งมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และ ในขั้นติดตามผลงานนั้น สถานภาพทางเศรษฐกิจก็ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วน ร่วมของประชาชน สำหรับสถานภาพทางสังคมนั้น พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วน ร่วมของประชาชน คือ ผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนธรรมดาทั่วไป และพบว่า เพศชายเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง สาเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ความต้องการความสะดวกสบายในด้านคมนาคมขนส่ง รองลงมาคือ ความต้องการพัฒนา หมู่บ้าน ต้องการมีงานทำบุคคลที่ชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ผู้ใหญ่บ้าน สาเหตุที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีงานอื่นทำอยู่แล้ว ไม่มีเวลาว่าง และมีธุรกิจครอบครัว

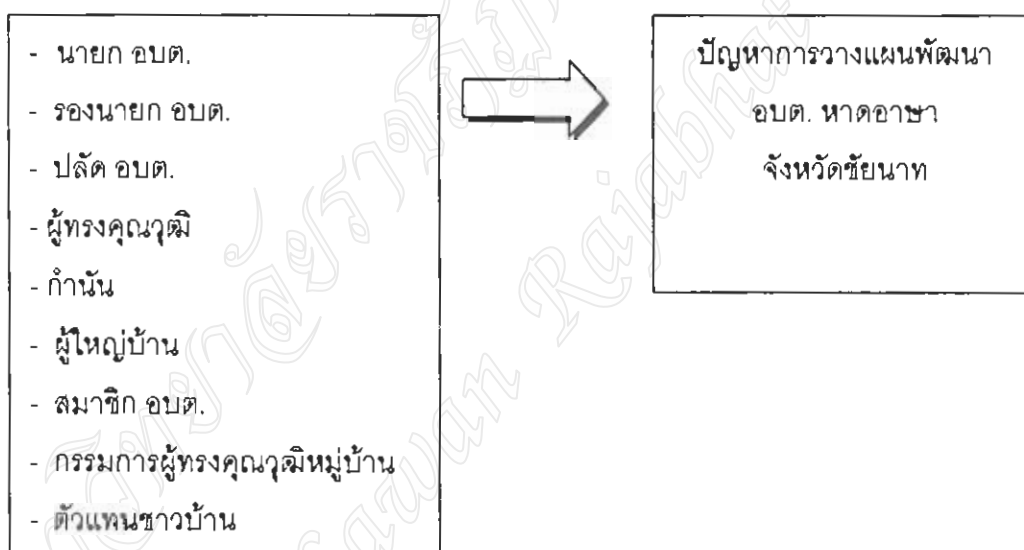
สุจินต์ ดาววีระกุล (อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกลาง.2534) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลศการประกวด หมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด ของจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ประชุมมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมสละแรงงาน ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือร่วมในการแสดง ความคิดเห็น สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม พบว่าปัจจัยทางด้านบุคคล ได้แก่ ตำแหน่ง ทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน และการมีความกระตือรือร้นที่จะ เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนอายุและเพศ ไม่มี ผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้และการเป็น

เจ้าของที่ดินทำกิน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการเกียรติ และการได้รับการชักชวนจากกรรมการ หมู่บ้าน เพื่อนบ้าน นายอำเภอ และพัฒนาการอำเภอ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนความคาดหวังต่อรางวัลและการประกวดหมู่บ้าน และความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

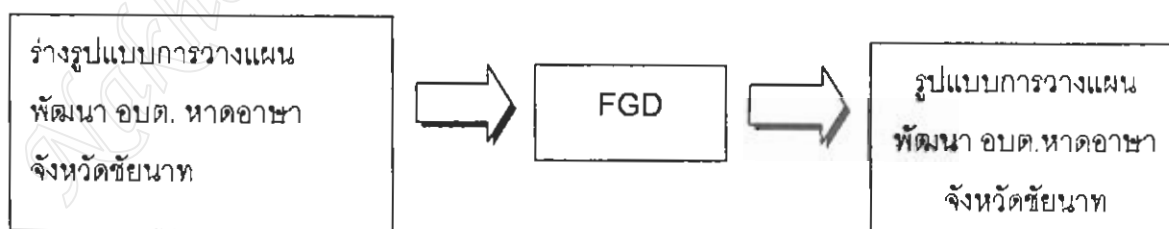
กรอบความคิดในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ช่วง

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถเสนอเป็นกรอบความคิดได้ดังนี้

ช่วงที่ 1

ช่วงที่ 2

ภาพที่ 2.2 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย